

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Свистун В.І.

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Ефективність і якість управління розвитком ПТО визначаються, перш за все, обґрунтованістю методології вирішення проблем, тобто підходів, принципів, методів. Масштабність, різноманіття зв'язків і відносин, природних, технічних, соціальних процесів вимагають не окремого їх вивчення, а як єдиного цілого, із залученням багатьох галузей знань. Зв'язки і відносини між складними об'єктами підпорядковуються різним законам і не можуть бути з'ясовані за допомогою одного підходу. Тому при дослідженні проблем управління розвитком ПТО дослідники застосовують широкий спектр методологічних підходів.

Динаміка суспільного розвитку, мінливість умов навколишнього середовища зумовлюють необхідність *синергетичного підходу* до управління розвитком ПТО. Синергетичний аспект в управлінні розвитком ПТО актуалізується в умовах невизначеності. Основні положення синергетики відображені в уявленні про нелінійність, стохастичність управлінських закономірностей, особливості їхніх проявів у конкретних управлінських ситуаціях, а також у залежності цих закономірностей від зовнішніх і внутрішніх умов процесу управління ПТО. За *системного підходу* управління ПТО розглядають як сукупність взаємозалежних елементів, що утворюють систему. Системний підхід сприяє формуванню цілісної, інтегративної моделі управління розвитком ПТО, у якій окремі компоненти аналізуються не задля їхнього пізнання, а з метою з'ясування їх ролі у збереженні її стійкості, стабільності та розвитку; підбору методологічних принципів, закономірностей, методів і прийомів, які забезпечують створення інтегративної моделі управління розвитком ПТО. *Комплексний підхід* до управління розвитком ПТО передбачає врахування різнопланових (політичних, економічних, соціальних, екологічних, правових, психологічних, демографічних тощо) аспектів управління ПТО та їх взаємозв'язок. Комплексний підхід дає змогу адекватно

відобразити реальний процес управління розвитком ПТО як виключно складне, багатофакторне явище, усвідомити не тільки все різноманіття його складових, але й дає можливість ефективно управляти ним, впливати на нього відповідно до внутрішніх закономірностей і логіки його розвитку. *Стратегічний підхід* ґрунтується на концепції управління, основою якої є розробка і реалізація стратегії управління розвитком ПТО, яка дає змогу прогнозувати зміни в зовнішньому й внутрішньому середовищах та готувати систему ПТО до більш ефективного використання своїх можливостей, мінімального впливу зовнішніх негативних чинників, інтегрувати функції й процеси системи ПТО в одну всеохоплюючу, поєднуючу стратегію.

Функціональний підхід орієнтує на виявлення особливостей функціонування системи ПТО. Система управління розвитком ПТО в рамках функціонального підходу представляється як ієрархічна структура взаємопов'язаних процесів реалізації функцій управління. Недостатньо якісна реалізація управлінських функцій зумовлена недоліками організаційних структур й організаційних механізмів управління ПТО, що актуалізує в контексті нашого дослідження *структурний підхід*. *Інтеграційний підхід* до управління розвитком ПТО націлений на посилення взаємозв'язків між окремими підсистемами і елементами системи ПТО, стадіями життєвого циклу об'єкта управління, рівнями управління по вертикалі, суб'єктами управління по горизонталі. *Ситуаційний підхід* концентрується на ситуаційних відмінностях між навчальними закладами, намагається визначити значущі змінні ситуації й їх вплив на ефективність діяльності ПТНЗ. Саме варіативність внутрішніх змінних зумовлює можливість вирішення проблеми гнучкості й адаптивності до зовнішнього середовища.

Управління, засноване на неперервності взаємопов'язаних управлінських рішень і функцій ґрунтується на *процесному підході*. Перевагою такого підходу є неперервність управління на стику окремих функцій, які виконуються певними управлінськими підрозділами та суб'єктами управління на різних ієрархічних рівнях ПТО.

Основною метою *поведінкового підходу* є підвищення ефективності управління ПТО за рахунок людських ресурсів, оскільки механізми управління розвитком ПТО – це динамічна структура гнучкої взаємодії суб'єктів управління, характер якої визначається поведінкою цих суб'єктів. *Адаптивний підхід* сприяє саморозвитку суб'єктів управління, спрямовує на самоуправління, пристосовуючи функціонування системи ПТО до внутрішніх потреб і зовнішніх вимог; кооперації та взаємодії суб'єктів управління на всіх ієрархічних рівнях та етапах управлінського циклу з урахуванням поточних ситуацій; забезпеченню цілісності системи та її переходу на новий рівень розвитку за рахунок саморозвитку її окремих елементів.

Управління розвитком ПТО з позицій *інформаційного підходу* – це інформаційна система, в якій відбувається складний процес суб'єкт-суб'єктної, суб'єкт-об'єктної та об'єкт-об'єктної взаємодії на основі отримання, аналізу, опрацювання, обміну, накопичення та використання інформації.

До методологічних підходів управління розвитком ПТО ми відносимо *дослідницький підхід*, в основу якого покладено ідею посилення наукового обґрунтування управління розвитком ПТО, підвищення наукової обґрунтованості управлінських рішень.

Оскільки одним із важливих елементів системи управління ПТО в умовах ринкової економіки є її інтеграція в економічний простір країни та адаптація до ринкових умов, то актуальним стає *маркетинговий підхід*, який передбачає орієнтацію управління розвитком ПТО при вирішенні будь-яких завдань на споживача, на зміни його вимог до освітніх послуг та максимальне задоволення його потреб.

Таким чином, перелічені методологічні підходи слугують основою управління розвитком ПТО, виконують не лише функції опису, пояснення, передбачення виникнення, існування і розвитку певних управлінських явищ в цій освітній галузі, вони виконують методологічні функції, а саме: надають наукову обґрунтованість практиці управління ПТО та виступають як теоретична основа методології управління її розвитком.